

Nagovor pred spomenikom – 1. 11. 2024

Stojimo pred spomenikom, le enem izmed več tisočih v naši državi, postavljenih v spomin na dogajanje v 2. svetovni vojni pri nas. Na večini spomenikov je običajno seznam imen, neka umetnina, nek napis. Ko si otrok, si enega, dva pogledaš, ugotoviš, da nobenega med napisanimi ne poznaš, pogledaš umetniški del spomenika, ga seveda ne razumeš ter nato vse naslednje spomenike enostavno bolj ali manj spregledaš. V šoli so kulturne prireditve pred spomeniki del vsakoletnega dogajanja. Nekaj učencev na hitro zrecitira nekaj pesmi, zbor nekaj zapoje, vzdušje je moreče, skratka veliko razlogov, da spomenik dobi pridih prostora, kjer mladostnik noče biti. Kar se v mladosti vsede v človeka, ostane tam celo življenje. Ko danes pogledamo okrog sebe, vidimo, da nas je tu malo. Le zakaj bi bili tu - spomenik je prostor, kjer je vzdušje moreče, kjer moraš govoriti pridušeno.

Po obliki se naš spomenik razlikuje od drugih, po konceptu pa ne. Imamo umetnino - figuro borca, lahko nam je všeč ali pa ne, imamo napisana imena ter napis V SPOMIN PADLIM BORCEM NOB 1941 – 45. Današnja prireditev - Zbor je nekaj zapel, nekdo nekaj govori, zbor bo zapel še enkrat in vsak bo nato odšel po svoje naprej - se za mlade vsekakor dogaja prepočasi, predolgočasno, enolično, moreče.

Če bomo nadaljevali v tem smislu, si bo govorec čez par let govoril sam sebi, pevci peli sami sebi. Lahko pa se bomo pohvalili, da v naši vasi ni nobenega vznemirjenja, vse je na svojem mestu, tako kot mora biti, tako pač, kot je vedno bilo.

Če pa človek naredi samo en korak naprej in se vpraša, kdo so bili Anton, Ernest, Jožef ... kakšna je njihova zgodba?, se zadeve drastično spremenijo. Človek, ki sprašuje, se nauči ogromno o določenem času, o nesmislu vojne, o sovraštvu, maščevanju, trpljenju in tudi obžalovanju. Obiskal sem nekaj naših najstarejših občanov, ki so mi o tem pripovedovali. Te zgodbe bi morali povedati na kulturnih prireditvah, zgodbe, kako je (imena so izmišljena) Janez bil ubit, kako je Jože našel svojega prijatelja ustreljenega, kako in zakaj je nek italijanski vojak zaklal Petra, kako so nemci zažgali Franca na grmadi in prizanesli njegovi ženi, kako in kje so italijanski in/ali nemški vojaki ustrelili številne krajanje, kako je Jože ustrelil nemškega vojaka in to kasneje obžaloval. Povedati bi bilo potrebno vse te zgodbe.

Naša generacija pa mora sprejeti odločitev, ki se je dosedanje niso upale, celo niso smele. Ali si želimo, da je ta spomenik, kraj samo določenih spominov ali tudi kraj resnice, kraj vseh spominov. Vsi starejši krajanje namreč ob omenjenih zgodbah pritajeno povedo še druge zgodbe, zgodbe kako je npr. partizanska zaseda čakala (ponovno - imena so izmišljena) Miho in namesto njega ubila Dragota, kako je bil Anton ustreljen od partizanov, ker naj bi izdal Staneta, kljub temu, da je bil nedolžen, kako je nekdo pri belem dnevu ubil nedolžnega človeka, očeta, kako so bili prisilno mobilizirani mladi fantje in skoraj brez usposabljanja bili poslani v napad, zakaj je bila požgana vas ...

Zgodovina ni črnobela, zato predlagam, da tudi ta spomenik ni, naj postane kraj resnice, kraj vseh spominov. Tu so napisana tudi imena številnih civilnih žrtev, zato je trenutni napis dejansko pomanjkljiv. Predlagam, da se napis spremeni v »V spomin padlim borcem in žrtvam NOB 1941-45«. Predlagam, da so slišane vse zgodbe. Predlagam, da se na spomenik napiše imena vseh naših padlih krajanov. Zgodovina ne bo zaradi tega nič drugačna. Samo slišana bo. Hvala.